

Magdalena Niewiadomska-Krawczyk

Sprawozdanie z konferencji „Resocjalizacja, readaptacja i pomoc postpenitencjarna w kontekście uwarunkowań prawnych, systemowych i lokalnych”

(Krynica Zdrój, 16-18 listopada 2016 r.)

W dniach 16-18 listopada 2016 r. w Krynicy Zdroju odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Resocjalizacja, readaptacja i pomoc postpenitencjarna w kontekście uwarunkowań prawnych, systemowych i lokalnych”. Organizatorami konferencji byli: Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, Krakowskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie oraz Stowarzyszenie Sursum Corda w Nowym Sączu.

Patronat honorowy nad konferencją objęli: dr Dariusz Reško – Burmistrz Krynicy Zdroju, SSO Zbigniew Krupa – Prezes Sądu Okręgowego w Nowym Sączu oraz ppłk. Włodzimierz Więckowski – Dyrektor Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie.

Opisywane wydarzenie było wspaniałą okazją do wymiany poglądów i doświadczeń pomiędzy uczestnikami konferencji reprezentującymi zarówno świat nauki, jak też praktyki.

W czasie trzech dni konferencji odbyło się pięć paneli tematycznych, podczas których wygłoszono łącznie dwadzieścia siedem referatów.

Otwarcia konferencji dokonał dr Dariusz Reško – Burmistrz Krynicy oraz – z ramienia organizatorów: Zbigniew Krupa – Prezes Sądu Okręgowego, Marcin Kałużny – Prezes Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu, ppłk Włodzimierz Więckowski – Dyrektor Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie i Dariusz Palmirski – Prezes Krakowskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych. Gospodarze konferencji w wystąpieniach powitalnych podziękowali prelegentom za przyjęcie zaproszenia i czynne uczestnictwo w wydarzeniu oraz przywitani gości, wśród których znaleźli się przedstawiciele środowisk akademickich, sędziowie, prokuratorzy, kuratorzy sądowi, osoby reprezentujące domy

dziecka, zakłady poprawcze, a także inne instytucje i organizacje niosące pomoc nieletnim sprawcom czynów karalnych oraz dorosłym sprawcom przestępstw w zakresie resocjalizacji, readaptacji i pomocy postpenitencjarnej.

Moderatorem pierwszego panelu naukowo-prawnego był SSO Paweł Gnutek – Przewodniczący II Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Nowym Sączu, Kierownik Sekcji Penitencjarnej.

Pierwszym prelegentem była dr hab. Barbara Nowak, prof. UP, reprezentująca Instytut Pracy Socjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W inauguracyjnym wystąpieniu „Działania pomocowe w obszarze edukacji i wychowania wobec osadzonych na obszarach Krakowa i Galicji w XIX i na początku XX wieku”, w bardzo interesujący sposób przybliżyła zgromadzonym początki i dalszy rozwój działań podejmowanych wobec skazanych, na terenach ówczesnej Galicji i Krakowa, w zakresie dwóch bardzo istotnych dziedzin, a mianowicie – edukacji i wychowania. Z uwagi na historyczny charakter wystąpienia, stanowiło ono wspaniałe preludium dla dalszych rozważań i dyskusji.

Drugi referat „Readaptacja i resocjalizacja skazanych w aspekcie warunkowego przedterminowego zwolnienia” wygłosiła SSO w Krakowie – Krystyna Dobrowolska-Meizner, reprezentująca V Wydział Penitencjarny i Nadzoru nad Wykonaniem Orzeczeń Karnych. W pierwszej części omówiła pojęcia: readaptacja społeczna, resocjalizacja oraz prizonizacja, następnie wskazała podmioty odgrywające istotną rolę w procesie readaptacji skazanych, tj. służbę sądową oraz Służbę Więzienną, jak również organizacje świadczące pomoc postpenitencjarną i socjalną. Ponadto nawiązała do sposobów skutecznej readaptacji oraz podkreśliła rolę rodziny w tym procesie. Omówiła także przepisy stanowiące podstawę prawną działań podejmowanych w procesie readaptacji i resocjalizacji skazanych, odnosząc je do Europejskich Reguł Więziennych.

Następnie głos zabrała dr hab. Barbara Stańdo-Kawecka, prof. UJ, reprezentująca Zakład Prawa Karnego Wykonawczego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W prelekcji „Kuratela sądowa w dobie penalnego menedżeryzmu”, w niezwykle interesujący sposób przedstawiła problematykę tzw. „penalnego menedżeryzmu”, tj. nowego nurtu w polityce karnej, charakteryzującego się klasyfikowaniem sprawców przestępstw ze względu na zagrożenie, jakie stanowią oni dla społeczeństwa oraz dążeniem do skutecznego i efektywnego zarządzania ryzykiem recydywy. Takie podejście, zdaniem prelegentki, choć zorientowane jest

na ochronę społeczeństwa przed przestępczością, m.in. przez obniżanie rozmiarów przestępczości powrotnej, prowadzi do urynkwienia usług probacyjnych oraz dehumanizacji procesu wykonywania sankcji karnych. Ponadto podkreśliła, że owa tendencja zmienia wymagania wobec służb probacyjnych, od których oczekuje się dokonywania szacowania ryzyka recydywy przy użyciu wystandardyzowanych narzędzi oraz planowania interwencji o charakterze kontrolnym i resocjalizacyjnym, odpowiednich do poziomu ryzyka sprawcy i zdiagnozowanych u niego deficytów. W konsekwencji rodzi się pytanie o aktualny model pracy probacyjnej i rolę zawodową kuratora sądowego.

Kolejne wystąpienie „Środki oddziaływania na nieletnich i młodocianych sprawców czynów zabronionych” należało do dr Olgi Kocaj, reprezentującej Prokuraturę Okręgową w Krakowie. Na wstępie autorka przypomniała zgromadzonym definicję nieletniego oraz młodocianego, a także przedstawiła zasady odpowiedzialności nieletnich, jak i sprawców młodocianych.

Kolejna część wystąpienia poświęcona została środkom oddziaływania na nieletnich, które zostały podzielone na trzy grupy, a mianowicie: środki opiekuńczo-wychowawcze, środki lecznicze oraz środek poprawczy.

Ostatnia część prelekcji dotyczyła szczególnych zasad wymiaru kary nieletnim sprawcom czynów zabronionych. Urozmaiceniem wystąpienia była niewątpliwie prezentacja danych statystycznych obrazujących przestępczość nieletnich, opatrzona interesującym komentarzem.

Referat wygłoszony przez dr Katarzynę M. Stanek z Instytutu Pracy Socjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie „Stres zawodowy w służbach społecznych, probacyjnych i penitencjarnych – uwarunkowania i możliwości przeciwdziałania” zamykał obrady w ramach pierwszego panelu. Celem wystąpienia było przedstawienie zjawiska stresu, jako jednego z głównych zagrożeń związanych z miejscem pracy oraz uświadomienie wagi problemu, zarówno dla dotkniętych nim jednostek, organizacji, jak i całego społeczeństwa. Prelegentka odniosła się do badań w dziedzinie stresu i wypalenia zawodowego, które wskazują na jego znaczenie, szczególnie wśród osób zatrudnionych w instytucjach, gdzie profesjonalista ma stały kontakt z klientem (kuratorzy, wychowawcy, funkcjonariusze więzienni, pracownicy socjalni).

Po krótkiej przerwie odbył się drugi panel „Dozór elektroniczny”, w którym funkcja moderatora została powierzona dr hab. Barbarze Nowak, prof. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Pierwszymi prelegentami tej części obrad byli gen. Paweł Nasiłowski – Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości ds. Kar Nieizolacyjnych i Wdrożenia Systemu Dozoru Elektronicznego i jednocześnie Dyrektor Biura Dozoru Elektronicznego w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej oraz Pani Barbara Wilamowska – Koordynator Ministra Sprawiedliwości ds. Przeciwdziałania Narkomanii i zarazem Koordynator Działań Kuratorskiej Służby Sądowej w Systemie Dozoru Elektronicznego, którzy wspólnie dokonali omówienia tematu „System dozoru elektronicznego. Efektywna alternatywa dla kary pozbawienia wolności”.

W pierwszej części scharakteryzowano System Dozoru Elektronicznego jako najnowocześniejszy, nieizolacyjny, efektywny i bezpieczny system wykonywania kar, środków karnych i środków zabezpieczających.

Ponadto wskazano, iż Polska jest jedynym państwem europejskim, które zbudowało i wdrożyło własny informatyczny system komunikacyjno-monitorujący SDE24, realizujący wszystkie zadania monitoringu elektronicznego skazanych.

W dalszej części zaprezentowano dane statystyczne obrazujące populację skazanych objętych SDE od momentu jego powstania, tj. od 30 września 2009 r., wskazujące na rozwój i eksploatację systemu, jak również dane przedstawiające proces redukcji populacji więziennej poprzez kierowanie skazanych przez zakłady karne i areszty śledcze do odbywania kary w SDE w poszczególnych latach.

W ostatniej części wystąpienia wskazano na efektywność wykonywania postanowień i orzeczeń sądów w dozorcze elektronicznym, która wynosi od 90% do 94%.

Problematyka dozoru elektronicznego kontynuowana była w kolejnym wystąpieniu „Dozór elektroniczny w praktyce orzeczniczej i penitencjarnej. Rola Kuratorskiej Służby Sądowej w diagnozie i wykonywaniu orzeczeń”, którego autorem był SSO Paweł Gnutek, Przewodniczący II Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Nowym Sączu i jednocześnie Kierownik Sekcji Penitencjarnej. Na wstępie sędzia odniósł się do referatu przedmówców, podkreślając jego wyczerpujący charakter. Dlatego postanowił podzielić się ze zgromadzonymi gośćmi swoimi własnymi przemyśleniami wynikającymi z praktyki wdrażania oraz stosowania systemu dozoru elektronicznego. W pierwszej kolejności podniósł problem zaufania, który jest kluczowy dla instytucji dozoru elektronicznego. Pozwala na odejście w praktyce wykonywania kary pozbawienia wolności od reżimu, nadzoru charakterystycznego dla zakładu karnego, i idzie

w kierunku obdarzenia zaufaniem skazanego, co z kolei umożliwi przyjęcie założenia, że skazanemu, który spełnia wymogi ustawowe, można zaufać. Takie zaufanie pozwala na normalną pracę sędziemu, a przede wszystkim przynosi efekt w postaci resocjalizacji skazanego.

Z powyższych względów sędzia pozytywnie ocenił system dozoru elektronicznego jako sposób wykonywania kary pozbawienia wolności, zaś krytycznie odniósł się do próby zmiany jego przeznaczenia, po 1 lipca 2015 r., i uczynienia z niego – mówiąc w uproszczeniu – jednej z form kary ograniczenia wolności.

Powyższe wystąpienie zakończyło pierwszy dzień obrad. Prowadząca drugi panel podziękowała wszystkim prelegentom za bardzo interesujące i ważne – z punktu widzenia codziennej pracy wykonywanej przez uczestników konferencji – wystąpienia, a wszystkim słuchaczom – za zainteresowanie prezentowaną tematyką.

Drugi dzień obrad rozpoczął panel zatytułowany „Resocjalizacja nieletnich i młodocianych”. Rolę moderatora pełniła dr. hab. Barbara Stańdo-Kawecka, prof. UJ w Krakowie.

Jako pierwsza głos zabrała Anna Andrzejewska – Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości ds. Konstytucyjnych Praw Rodziny, Zastępca Dyrektora Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich. W wystąpieniu „Systemowe wsparcie rodzin, osób młodocianych i nieletnich umieszczonych w placówkach opiekuńczo wychowawczych, resocjalizacyjnych i zakładach poprawczych” zaprezentowała instytucjonalne formy oraz środki i metody wspierania zarówno rodzin, jak i osób młodocianych i nieletnich umieszczonych w różnego typu placówkach, w ujęciu systemowym. Prezentacja ta spotkała się z dużym zainteresowaniem uczestników.

Autorką kolejnej prelekcji, „Status prawny nieletniego i młodocianego w perspektywie porównawczej”, była dr Justyna Kusztal z UJ w Krakowie. Celem jej wystąpienia była prezentacja wyników badań porównawczych, których przedmiotem był status prawny nieletniego i młodocianego w porządkach prawnych wybranych krajów europejskich. U podstaw prowadzonych badań legło założenie, że nieletni i młodociani, jako dwie odrębne kategorie podmiotów prawa karnego w krajach naszej kultury prawnej, traktowani są zasadniczo odmiennie, tak w zakresie odpowiedzialności karnej, jak i w zakresie reakcji prawa karnego na zachowania prawnie relewantne. Weryfikacja tej tezy miała nastąpić w konsekwencji realizowanego w latach 2012-2015 projektu badawczego pt. „Protecting Young Suspects in Interrogations: a study on safeguards and best

practice” (Ochrona praw nieletnich podczas przesłuchania. Studium gwarancji procesowych i dobrych praktyk), którego jednym z celów było porównanie systemów postępowania z nieletnimi w pięciu krajach: Anglii i Walii, Belgii, Holandii, Polsce i Włoszech w zakresie ochrony praw i gwarancji procesowych nieletnich. Analizując wyniki badań, autorka podkreśliła, że wskazują one na odmienne regulacje prawne co do wieku odpowiedzialności karnej i co do przewidzianych przez prawo środków reakcji (głównie wychowawczej, ale i karnej), a ponadto na ich podstawie wskazać można pewne tendencje w podejściu wymiaru sprawiedliwości do nieletnich i młodocianych w krajach europejskich.

Kolejne wystąpienie „Przygotowanie wychowanków „domu dziecka” do samodzielności w dorosłym życiu – dostępne formy wsparcia”, należało do Magdaleny Pazgan-Głód – Dyrektora Domu Dziecka w Klęczanach. Podała ona krótkie informacje na temat domu dziecka, którym kieruje, przedstawiła typy placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz wymieniła warunki przyjęcia dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej, według ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 r. Następnie na przykładzie Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej – Dom Dziecka w Klęczanach – wymieniła przyczyny umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej oraz wyjaśniła na czym polega przygotowanie podopiecznych tej placówki do samodzielności. Następnie podczas wystąpienia prowadząca zaprezentowała na slajdach zdjęcia podopiecznych domu dziecka, obrazując ich przygotowanie do procesu usamodzielnienia, a także sytuacje, kiedy wykonują codzienne czynności. Na koniec przedstawiła zdjęcia byłych podopiecznych Domu Dziecka w Klęczanach z krótkim komentarzem na temat ich losów po opuszczeniu pieczy zastępczej, co spotkało się z dużym zainteresowaniem.

W kolejnym wystąpieniu «„Chata” – program readaptacji społecznej – blaski i cienie», Małgorzata Wróbel – Dyrektor Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Mszanie Dolnej przedstawiła zgromadzonym zasady funkcjonowania programu. Na wstępie podkreśliła, że „Chata” to program wsparcia i readaptacji społecznej kierowany do absolwentów placówek resocjalizacyjnych i karnych. Następnie określiła cel projektu, jakim jest pomoc osobom usamodzielniającym się w pokonaniu indywidualnych trudności związanych z wzrastaniem w rodzinie dysfunkcyjnej, jak również w przygotowaniu się do dorosłego życia poprzez osobistą formację, zgodnie z filozofią personalistyczną. W dalszej kolejności dyrektor omówiła formy udzielanej pomocy. Kończąc wystąpienie prelegentka

podkreśliła, że w codziennej pracy w „Chacie” ważne jest „towarzystwo tym, którzy zmagają się z własną słabością, dodanie sił i nadziei tym, którzy tracą sens życia i zniechęcają się niepowodzeniami w pracy nad sobą, zgodnie z hasłem: „dokąd człowiek żyje – może się zmienić”.

Pierwszy tego dnia panel zamknęła prelekcja Andrzeja Tomczyka, reprezentującego Zakład Poprawczy w Raciborzu, zatytułowana „Ostateczność czy dobry początek? Mity i prawdy o efektywności resocjalizacji w warunkach zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich”.

Była to próba przedstawienia współczesnej sytuacji zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich na tle dynamicznie zmieniającej się struktury przestępczości nieletnich w Polsce oraz stale spadającej liczby orzeczeń środka poprawczego przez sądy rodzinne. Na wstępie autor postawił tezę, iż wyłaniający się obecnie negatywny obraz zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich jest jednowymiarowy i nieprawdziwy, a wynika on z funkcjonujących w literaturze i społecznym odbiorze mitów dotyczących działalności resocjalizacyjnej w placówkach podległych ministrowi sprawiedliwości.

Pierwszy mit odnosił się do relacji między policyjnymi statystykami dotyczącymi przestępczości nieletnich w Polsce, a liczbą nieletnich umieszczanych w placówkach.

Drugi mit dotyczył społecznie pożądanego stopnia opresyjności placówek zamkniętych i ich dolegliwości dla wychowanka, który zawiera się w stwierdzeniu, że pobyt w poprawczaku powinien być dla nieletniego dolegliwością, represją lub surową karą. Zdaniem autora, skuteczność resocjalizacji nie zależy wprost od zbytnej łagodności czy nadmiernej restrykcyjności systemu oddziaływań wychowawczych i edukacyjnych, lecz przede wszystkim od właściwego modelowania sytuacji wychowawczych oraz uwzględniania specyficznych potrzeb poszczególnych wychowanków.

Mit trzeci dotyczył kosztów systemowej resocjalizacji. Autor stwierdził, że koszty utrzymania nieletnich w zakładzie poprawczym są wysokie, ale należy wziąć pod uwagę, że obejmują pensje nauczycieli i wychowawców (łącznie z dodatkami za trudną pracę), wydatki na doskonalenie zawodowe nauczycieli i wychowawców, wyżywienie nieletnich, wyposażenie w podręczniki szkolne, zeszyty, koszty opieki lekarskiej, całonocowego pobytu w placówce, opieki pedagogicznej i psychologicznej oraz ochrony strażników, nakłady ponoszone na media. Do tego dochodzi koszt utrzymania budynków, inwestycji i remontów, wycieczek, wyjazdów na wolontariat, obozów żeglarskich, organizowania kół zainteresowań, w ramach których

nieletni mają możliwość rozwijania swoich pasji czy zainteresowań itp. Realizacja podstawowych celów zakładu poprawczego i schroniska dla nieletnich, jakim jest jednocześnie łączenie zabiegów wychowawczych, opiekuńczych, socjalizacyjnych, edukacyjnych i terapeutycznych, jest kosztowna i angażuje wiele zasobów materialnych i ludzkich.

Kolejnym mitem jest, zdaniem autora, niska efektywność zakładu poprawczego, mierzona liczbą absolwentów ujętych w Krajowym Rejestrze Karnym po opuszczeniu placówki. Autor zaprotestował przeciwko tak badanej efektywności i zaproponował, aby w miejsce, a przynajmniej obok dotychczasowego zewnętrznego systemu badania efektywności resocjalizacji w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich wprowadzić również system wewnętrzny, który pozwoliłby określić, czy i jakie zmiany zachodzą w zachowaniu nieletniego w czasie, gdy jest on podopiecznym placówki.

Dwa ostatnie mity, zdaniem autora, to przekonanie o archaicznosci systemu szkolnego i wychowawczego w zakładach poprawczych, jak również opinie dotyczące opieki następczej wobec absolwentów placówki. Dla obalenia pierwszego z nich autor przytoczył m.in. wyniki egzaminów zewnętrznych, które potwierdzają zaskakująco wysoką zdawalność egzaminów przez nieletnich.

W odniesieniu do ostatniego z mitów prelegent podkreślił, że z punktu widzenia praktyków opieka następcza jest fikcją. Zaproponował zatem pomysł wprowadzenia przez Ministerstwo Sprawiedliwości, wzorem Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, które powołało asystentów rodziny – asystentów usamodzielnienia, np. spośród kuratorów rodzinnych, którzy obowiązki związane z opieką następczą nad zwolnionymi z zakładów poprawczych mogliby sprawować jako dodatkową funkcję, albo wręcz zostaliby autonomicznymi pracownikami służby kuratorskiej.

Po krótkiej przerwie rozpoczęto obrady w ramach kolejnego panelu zatytułowanego „Readaptacja nieletnich, młodocianych i dorosłych”. Moderatorem tej części konferencji była mjr Jolanta Misiak – Specjalista Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie.

Jako pierwszy głos zabrał Jacek Gacek – SSO w Nowym Sączu w stanie spoczynku. W wystąpieniu „Szanse na readaptację społeczną jako przesłanki podejmowania decyzji procesowych w postępowaniu karnym”, podjął próbę rozwiązania istotnego problemu, a mianowicie, czy szansa na readaptację społeczną może być przesłanką podejmowania decyzji procesowych w postępowaniu karnym już na etapie wyrokowania,

a w szczególności – czy może ona być traktowana jako dyrektywa wymiaru kary. Na wstępie sędzia odniósł się do przepisów art. 53 § 1 i 2 kk, określających dyrektywy ogólne i szczególne wymiaru kary, wskazując, że nie przewidują one wprost możliwości uzależnienia rodzaju i wysokości kary od tej właśnie przesłanki. Jednak, opierając się na własnych doświadczeniach orzeczniczych zdobytych podczas sprawowania urzędu, przytoczył dwa kazusy obrazujące potrzebę uwzględnienia przy wyroko- waniu szansy sprawcy na szybką i pełną readaptację społeczną. Podsumowując, sędzia podkreślił, że w niektórych przypadkach uwzględnienie szansy na readaptację społeczną sprawcy może być istotnym elementem sprawiedliwej kary.

Kolejny referat «Zatrudnienie więźniów w okręgu krakowskim SW w perspektywie rządowego programu „Praca więźniów”» wygłosił por. Andrzej Farat – Starszy Inspektor Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie. W pierwszej kolejności przedstawił cel programu, jakim jest zwiększenie zatrudnienia osadzonych. Jego realizacja przewidziana została na lata 2016-2023. W dalszej części wystąpienia prelegent skupił się na omówieniu trzech podstawowych filarów, na których oparty jest program rządowy. Podsumowując referent podkreślił, że wdrożenie owego programu wpłynie na zmniejszenie kosztów utrzymania więźniów w zakładach karnych, a ponadto ma charakter resocjalizacyjny oraz pozytywny w tym znaczeniu, że pozwoli zatrudnionym w ramach programu wspomóc własne rodziny uzyskanymi środkami finansowymi, a także pozwoli na nabycie umiejętności przydatnych po wyjściu na wolność.

Trzecie wystąpienie w tej części konferencji pt. „Kurator sądowy jako funkcjonariusz publiczny”, należało do dr Magdaleny Niewiadomskiej-Krawczyk – Adiunkta w Katedrze Prawa Karnego Międzynarodowego Uniwersytetu Łódzkiego. Referentka skoncentrowała rozważania wokół problematyki uczynienia kuratora sądowego (zarówno zawodowego, jak i społecznego) funkcjonariuszem publicznym. Przedmiotem analizy były trzy zagadnienia. Pierwszym była próba odpowiedzi na pytanie, czy objęcie kuratora społecznego definicją funkcjonariusza publicznego było zamierzonym zabiegiem legislacyjnym ustawodawcy czy też wyniknęło z „przeoczenia”. Drugim była kwestia zasadności takiego rozwiązania w świetle obowiązujących przepisów określających prawa i obowiązki kuratorów zawodowych i społecznych oraz ich wzajemne relacje. Trzecie odnosiło się do uzasadnienia udzielenia kuratorom społecznym szczególnej ochrony prawnej i zarazem obciążenia ich szczególną odpowiedzialnością

karną za popełnienie przestępstwa, którego podmiotem może być funkcjonariusz publiczny.

W kolejnym wystąpieniu „Formy pomocy oraz wsparcia w reintegracji społecznej oraz usamodzielnieniu młodocianych i nieletnich wychowanków placówek resocjalizacyjnych – kontekst prawny, systemowy i lokalny” mgr Joanna Sztuka z Katedry Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Akademii Ignatianum w Krakowie zaprezentowała ofertę pomocy oraz różnego rodzaju wsparcia udzielanego nieletnim i młodocianym zarówno w procesie reintegracji, ale także w procesie usamodzielnienia, które są kluczowe dla dalszego ich funkcjonowania w społeczeństwie. Szczególnie cenne było omówienie poruszanego zagadnienia w odniesieniu do trzech płaszczyzn, a mianowicie prawnej, systemowej i lokalnej.

Następnie kpt. Anna Pyszniak-Zarzycka, Kierownik oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo Aresztu Śledczego w Kielcach, dokonała prelekcji na temat „Specyfika pracy terapeutycznej ze skazanymi młodocianymi”, w której wykorzystała własne doświadczenia z pracy w oddziale. Na wstępie dokonała charakterystyki grup pacjentów przebywających na oddziale, a mianowicie dorosłych pierwszy raz karanych oraz młodocianych, którzy z uwagi na pewne deficyty nie radzą sobie z ogólnym funkcjonowaniem, podkreślając, iż młodociani dodatkowo charakteryzują się niestabilnością warunkowaną okresem rozwojowym. Następnie wskazała cel oddziaływań terapeutycznych, jakim jest rehabilitacja psychospołeczna, a także omówiła zakres i formy oddziaływań. Na zakończenie wystąpienia odniosła się do pacjentów młodocianych, podkreślając, że w ich terapii niezbędna jest szczególna wiedza personelu dotycząca okresu rozwojowego, jak również uwzględnienie takich czynników, jak kontekst rodzinny, środowiskowy, motywacja, czy przymierze terapeutyczne.

Ostatnim referentem tego dnia obrad była dr Gertruda Wieczorek z Instytutu Pracy Socjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W wystąpieniu zatytułowanym „Możliwości byłych skazanych na rynku pracy – poradnictwo zawodowe dla osób z grupy szczególnego ryzyka” poruszyła bardzo istotny problem zatrudnienia oraz bezrobocia wśród byłych więźniów. W pierwszej kolejności zwróciła uwagę słuchaczy na problem dyskryminacji skazanych na rynku pracy, wskazując jednocześnie przyczyny tego zjawiska. W dalszej części podkreśliła wartość społeczną pracy, również jako środka poprawczego. Podsumowując podkreśliła,

że do rozwiązania problemu bezrobocia skazanych i byłych skazanych konieczne są działania kompleksowe, ścisła współpraca różnych instytucji oraz osób, a także wypracowanie różnych środków podejścia do najtrudniejszych klientów.

Jolanta Misiak, pełniąc rolę moderatora, podziękowała wszystkim prelegentom za ciekawe wystąpienia. Zwróciła także uwagę na różnorodność poruszanych problemów, które odnosiły się do zagadnienia readaptacji skazanych, ukazując wagę, jak i zakres tematyki będącej przedmiotem obrad.

Drugiego dnia konferencji, w godzinach wieczornych, odbyło się spotkanie z Pavlem Maria Smeikalem, reprezentującym PhotoART Centrum z Koszyc (Słowacja), który był gościem specjalnym konferencji. W trakcie spotkania prezentowano prace fotograficzne o tematyce penitencjarnej autorstwa fotografów PhotoART Centrum. Zdjęcia dokumentują życie osadzonych w słowackich oraz innych europejskich więzieniach.

Oficjalną prezentację multimedialną realizowanego przez P.M. Smeikala programu zaplanowano jednak na ostatni dzień konferencji.

W trzecim dniu konferencji organizatorzy przewidzieli wystąpienia w ramach panelu zatytułowanego „Dobre Praktyki”, w którym funkcję moderatora powierzono Marcinowi Kałużnemu – Prezesowi Zarządu Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu. W sumie zaprezentowano dziewięć referatów, w tym jedno wystąpienie gościa specjalnego z Koszyc.

Pierwszej prezentacji «Działania podejmowane przez Stowarzyszenie Pomocy „Ludzie Ludziom” metodą dekompresji społecznej» dokonał Erazm Humienny – Prezes Stowarzyszenia „Ludzie Ludziom” we Wrocławiu. Rozpoczął od scharakteryzowania działalności stowarzyszenia, które powstało w 1996 r. E. Humienny prowadzi Dom Socjalny dla Mężczyzn we Wrocławiu oraz Ośrodek Aktywizacji Społecznej i Zawodowej w Podgórzynie, w powiecie jeleniogórskim. Do wiodących obszarów działalności stowarzyszenia zaliczył m.in. pomoc postpenitencjarną udzielaną osobom opuszczającym zakłady karne i areszty śledcze w domu socjalnym oraz organizację i nadzór nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w ramach Programu Prac Społecznie Użytecznych PER SALDO. Następnie wskazał cel stowarzyszenia, tj. pomoc człowiekowi zagubionemu we współczesnym świecie, twórcza resocjalizacja oraz działania naprawcze i kreacyjne podejmowane wobec osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Prelegent przybliżył również zasady funkcjonowania domu socjalnego, tłumacząc, że jest on przeznaczony dla 22 bezdomnych mężczyzn, którzy ze względu na trudną sytuację życiową (bezdomność) potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w życiu codziennym, a w czasie przyjęcia do domu socjalnego nie mają miejsca zamieszkania i wystarczających środków, by zabezpieczyć własne potrzeby bytowe. Drugą część wystąpienia prelegent poświęcił na omówienie działań podejmowanych przez Stowarzyszenie na rzecz usprawnienia wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej.

Następnie głos zabrał gość specjalny konferencji P.M. Smeikal, artysta który zreferował realizację programu edukacyjnego „*In Living Memory*” w zakładach karnych m.in. w Preszowie, Mediolanie, Barcelonie i Marsylii. Podkreślił, że program jest częścią większego projektu unijnego w ramach programu Erasmus+ i akcentuje rolę szeroko rozumianej sztuki (fotografia, teatr, kino, taniec) w resocjalizacji więźniów. W ramach tego programu artyści, studenci oraz przedstawiciele służb w różnych europejskich miastach (Koszyce, Mediolan, Marsylia, Barcelona czy Oslo) podejmują nieszablonowe działania na rzecz pomocy i reintegracji więźniów. Przykładem jest chociażby teatr mieszczący się na terenie zakładu karnego w Mediolanie, którego scena została zbudowana przez osadzonych tam więźniów, a obecnie są oni w nim zatrudniani jako profesjonalni aktorzy.

W prezentacji „Więzi zamiast więzień – powstanie i działalność Fundacji «Pomost» z Zabrze”, Edward Szeliga – Prezes Stowarzyszenia i Fundacji «Pomost» w Zabrzu, przybliżył uczestnikom konferencji genezę oraz cele i zakres działalności fundacji. Przede wszystkim podkreślił, że celem fundacji jest pomoc osobom uzależnionym i opuszczającym zakłady karne w rozpoczęciu życia na wolności. Oferuje ona programy terapeutyczno-adaptacyjne, które dają szansę na powrót do społeczeństwa i wspierają osoby, które mają odwagę zmienić swoje życie.

Kolejny referat „Przygotowanie skazanych do zwolnienia z jednostki penitencjarnej – przykłady pracy ze skazanym w perspektywie realizacji zamierzeń określonych w art. 164 kkw” zaprezentowała mjr Jolanta Misiak – Specjalista Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie. Przypomniała zgromadzonym, że przygotowanie skazanego do zwolnienia z jednostki penitencjarnej to proces, który rozpoczyna się już na początku pobytu skazanego w izolacji. Jego podstawą jest właściwe rozpoznanie potrzeb i deficytów więźnia, pozwalające na opracowanie

zindywidualizowanych oddziaływań „naprawczych”. Oczekiwany skutkiem przygotowania do zwolnienia jest społeczna reintegracja osoby mającej za sobą pobyt w zakładzie karnym.

Do najczęściej występujących potrzeb i deficytów skazanych referentka zaliczyła: brak wykształcenia lub zawodu, uzależnienie od substancji psychoaktywnych, brak właściwych relacji rodzinnych (w tym przemoc w rodzinie), brak zatrudnienia po opuszczeniu zakładu karnego, brak zapewnionego miejsca zamieszkania, czy brak świadczeń rentowych lub emerytalnych. Kończąc wystąpienie, autorka podkreśliła, że przygotowanie skazanego do zwolnienia z zakładu karnego w trybie art. 164 kkw powinno mieć charakter kompleksowy i odbywać się z aktywnym udziałem kuratora sądowego lub podmiotów, o których mowa w art. 38 § 1 kkw.

Po krótkiej przerwie Grzegorz Miśta – Zastępca Kuratora Okręgowego SO we Wrocławiu oraz Krzysztof Jasiński – Zastępca Kuratora Okręgowego SO w Nowym Sączu przedstawili „Nowoczesne narzędzia w obszarze systemu wsparcia postpenitencjarnego”. Prezentacja ta była de facto premierą nowego serwisu internetowego www.codalej.info, wspierającego pozytywny powrót na wolność osób opuszczających zakłady karne. Portal powstał z inicjatywy kuratorów sądowych okręgu nowosądeckiego zrzeszonych w Stowarzyszeniu Sursum Corda z Nowego Sącza oraz kuratorów sądowych okręgu wrocławskiego zrzeszonych w Dolnośląskim Stowarzyszeniu Kuratorów Sądowych FRONTIS z Wrocławia, a jego pomysłodawcą jest Krzysztof Jasiński. Prace nad serwisem, najpierw koncepcyjne, a następnie wdrożeniowe, trwały od roku. Brali w nich udział – oprócz autora pomysłu – m.in. kuratorzy zawodowi: Elżbieta Klimczak, Edyta Żegleń-Nycz, Artur Kobos, Dawid Domatowicz i Grzegorz Miśta oraz inni.

Autorzy podkreślili, że serwis www.codalej.info jest narzędziem opracowanym wyłącznie przez kuratorską służbę sądową i prowadzonym przez jej przedstawicieli na zasadach non-profit. Jest on adresowany zarówno bezpośrednio do osób opuszczających jednostki penitencjarne (docelowo także placówki dla nieletnich i usamodzielniających się), jak i do profesjonalistów zaangażowanych w proces readaptacji społecznej (kuratorzy sądowi, funkcjonariusze Służby Więziennej, pracownicy socjalni, asystenci rodziny).

Kolejny referat zatytułowany „Rzecznik prasowy w zawodach opartych na pracy z trudnym klientem – role społeczno-zawodowe osób

odpowiedzialnych za komunikację medialną w więziennictwie” przygotował mjr Tomasz Waclawek – Specjalista Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Krakowie. Autor podjął próbę przedstawienia aktualnej sytuacji osób odpowiedzialnych za komunikowanie o celach, zadaniach i sposobach polityki penitencjarnej państwa oraz wyjaśnienia celu prowadzenia działań prasowo-informacyjnych i komunikowania publicznego w więziennictwie.

Następnym prelegentem była por. Anna Ozga – p.o. Zastępcy Kierownika Działu Penitencjarnego Zakładu Karnego w Tarnowie, która w wystąpieniu „Programy resocjalizacji skierowane do młodocianych oraz osób starszych w izolacji penitencjarnej – tarnowskie przykłady” podzieliła się ze zgromadzonymi informacjami na temat programów realizowanych w ZK w Tarnowie. Przede wszystkim wskazała, że w Zakładzie Karnym w Tarnowie funkcjonują programy stworzone z myślą o skazanych młodocianych oraz osobach starszych i niepełnosprawnych. Młodociani skazani to osoby, które są jeszcze w fazie rozwoju biologicznego i psychicznego – ich osobowość kształtuje się, stąd szansa skutecznych oddziaływań jest wyższa niż osadzonych dorosłych. Przeznaczony jest dla nich wielomodułowy program resocjalizacji o nazwie sugerującej ich bieżące funkcjonowanie „Kim jestem, kim chcę być?”, który składa się z pięciu komplementarnych modułów. Każdy z modułów zmierza do ukształtowania w skazanych młodocianych konkretnych umiejętności społecznych, emocjonalnych, czy poznawczych. Autorka podkreśliła także, że drugą, ważną kategorią osób pozbawionych wolności, która wymaga uwagi i nie może być pomijana w projektowaniu specjalistycznych oddziaływań, są osoby starsze i niepełnosprawne. Program resocjalizacji skazanych realizowany poprzez kształtowanie umiejętności społecznych i poznawczych dla osób w wieku „60+” oraz z niepełnosprawnością fizyczną „Feniks” polega na oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych wobec grupy skazanych, która ze względu na swą specyfikę wymaga specjalistycznego wsparcia ze strony kadry pracowniczej jednostki.

Następnie głos zabrał Marek Łagodziński – Prezes Fundacji «Sławek», który przedstawił zebranym „Działania Fundacji «Sławek» na rzecz skazanych, byłych skazanych i ich rodzin”. W pierwszej części omówił działania podejmowane wobec skazanych podczas odbywania kary na terenie jednostki penitencjarnej. Do tej grupy zaliczył m.in. świadectwa (byli więźniowie podczas spotkań w jednostkach penitencjarnych opowiadają jak żyli kiedyś i jak żyją obecnie), rozmowy indywidualne

(z osadzonymi w celach poruszane są tematy, na które nie chcą rozmawiać w grupach), czy poczytaj mi (nagranie czytanej przez więźnia bajki, która wysłana jest do jego dziecka). Do drugiej grupy zaliczył działania podejmowane podczas odbywania kary na wolności, takie jak Anioł Stróż (pracownicy fundacji, wolontariusze i byli więźniowie zabierają skazanych na przepustki i pokazują im jak zmienił się świat) czy Festiwal Sztuki Więziennej „Mienia Art” (skazani z różnych więzień z całej Polski, przebywając na przepustkach, tworzą i doskonalą swój warsztat pod okiem specjalistów w dziedzinie malarstwa, rzeźby, śpiewu i gry na instrumentach i zajęć teatralnych w Ośrodku Fundacji w Mieni k/Mińska Mazowieckiego). Wśród podejmowanych przez fundację działań istotne znaczenie ma praca z rodziną skazanego podczas odbywania kary, jak również różnego rodzaju działania integracyjne.

Wystąpienie „Mediacje rówieśnicze jako alternatywna forma rozwiązywania sporów między nieletnimi” kończyło merytoryczną część konferencji. Jego autorką była Iwona Moryc – adwokat i jednocześnie mediator. Przedstawiła mediację jako formę sprawiedliwości naprawczej, która koncentruje się na naprawieniu i odbudowaniu relacji pomiędzy stronami, czy inaczej – jako jedna z alternatywnych metod rozwiązywania sporów, która stanowi dążenie do polubownego i dobrowolnego porozumienia się stron będących w konflikcie z udziałem mediatora, kierującego się zasadami bezstronności, neutralności i poufności. Podkreśliła jednocześnie, że mediacja rówieśnicza, czy mediacja w sprawach nieletnich różni się w znacznym stopniu od mediacji w sprawach rodzinnych, czy innych mediacji cywilnych. Jednak może ona stać się alternatywą dla rozwiązania sporu, zarówno na etapie przedsądowym, pomiędzy rówieśnikami w obecności mediatora, jak i sądowym – w sytuacji skierowania sprawy na drogę sądową. Ostatnią częścią wystąpienia było zwięzłe przedstawienie zasad postępowania mediacyjnego prowadzonego w sprawach nieletnich.

Podsumowując konferencję organizatorzy podkreślili przede wszystkim wysoki poziom merytoryczny prezentowanych referatów, za co jeszcze raz podziękowali zaproszonym prelegentom. Wyrazili także zadowolenie z liczego przybycia, zarówno słuchaczy, jak i prelegentów, co świadczy o zainteresowaniu tematyką oraz uzasadnia potrzebę cyklicznych spotkań przedstawicieli świata nauki i praktyki w celu wymiany doświadczeń i poglądów.

